

REVOLUCIÓ BURGESA I PERVIVÈNCIES FEUDALS: PEDREGUER, 1837 - 1867

Eduard Frasquet Faus

En 1854, una publicació periòdica de marcat caràcter progressista denunciava des de les seues pàgines l'anacronisme que suposava que un percentatge bastant considerable dels antics pobles de senyoriu continuaren sotmesos a la fiscalitat senyorial.¹ La reflexió del periodista que la subscriu té la seua lògica i fins i tot arplega la decepció que, entre els diversos grups socials que configuraven el camperolat, provocà la divulgació dels diferents decrets que suprimien el milenari feudalisme espanyol. Per tant, s'evidenciava, que una dècada després de verificar-se la revolució burgesa antifeudal a l'estat espanyol (1834-1843) continuaven lès pervivències feudals.² En aquest sentit, l'article sisé del decret de 6 d'agost de 1811, ratificat posteriorment per la llei de tres de maig de 1823 i l'aclaratoria de 26 d'agost de 1837 hi era molt clarificador al respecte en considerar que "...los contratos, pactos o convenios que se hayan hecho en razón de aprovechamientos, arriendos de terrenos, censos u otros de esta especie celebrados entre los llamados señores y vasallos, se deberán considerar desde ahora como contratos de particular a particular". Ara bé, la qüestió que cal aclarir, una vegada assumida l'ambigüetat, rau a interrogar-nos i a determinar la intenció d'uns decrets abolicionistes que transmetien la sensació de no abolir res.

Les conseqüències de la revolució i les repercussions de la legislació abolicionista han generat i continuen generant una important producció bibliogràfica al País Valencià, bibliografia que en alguns casos, fins i tot, intenta explicar l'endarreriment econòmic del país³ i en altres planteja el procés com la causa fonamental de la industrialització.⁴

Però, reprenent de bell nou els interrogants que plantejàvem anteriorment, cal significar que la revolució burgesa espanyola pretenia consolidar una estructura agrària molt semblant a l'anglesa del segle XVII, fonamentada en el latifundi o gran explotació. Per aquest motiu la burgesia liberal espanyola, i particularment la valenciana, a través de la legislació abolicionista per tal de legalitzar jurídicament eixa aspiració, va distingir als decrets abans esmentats entre senyorijs jurisdiccionals i senyorijs territorials. Per tant la mixtificació hi era evident i consistia a "...subrogar la expresión derechos

1.- Las novedades 27-IX-1854.

2.- Sobre la qüestió de la revolució burgesa assumim l'esquema teòric proposat per Sebastià Domingo, E. "Estudio Preliminar" a Piqueras Arenas, J.A. *El taller y la escuela en la Valencia del siglo XIX*. Valencia 1983, p.p. 15-23.

3.- Palafox, J. *Atraso económico y democracia*. Barcelona 1991.

4.- Piqueras Arenas, J.A. i Sebastià Domingo, E. *Agiotistas, negreros y partisanos*. Valencia 1992, p.p. 9-60.

jurisdiccionales por señoríos jurisdiccionales.”⁵ Es legalitzava així una distinció artificial entre senyorius jurisdiccionals i territorials que determinava el caràcter de la revolució burgesa antifeudal, procés que es va consumir amb la incorporació dels senyorius jurisdiccionals a la nació i la transformació dels suposats senyorius territorials en propietat privada capitalista.⁶ Amb aquestes errades premeditades es pretenia consolidar el latifundi i negar l'accés a la propietat dels diferents grups socials que configuraven el camperolat, perpetuant, a més a més, legal i jurídicament tot un seguit de pervivències feudals que provocaren durant el segle XIX un intens conflicte de classe entre la noblesa i els antics vassalls de senyors.⁷

No obstant això, alguns autors s'han resistit a considerar el caràcter revolucionari dels esdeveniments que durant el segle XIX es produeixen. La persistència de les reminiscències feudals seria l'argument en què fonamentarien la seua resistència a admetre allò que altres historiadors consideren evident.⁸ En aquest sentit, cal assenyalar que l'objecte fonamental d'un parlament burgès, con eren les corts que dugueren endavant el procés abolicionista, consistia a promoure el canvi d'un sistema de propietat feudal per un altre de capitalista, però sense qüestionar mai els drets del propietari. A més a més, per tal de valorar les repercussions de la revolució cal plantejar la qüestió no tan sols en termes de propietat sinó també en termes d'institució, perquè entre d'altres raons, les específiques relacions de poder que determinava la jurisdicció senyorial a l'àmbit del senyoriu desapareixen amb la revolució.⁹ Des d'una perspectiva teòrica caldria insistir en el fet que un canvi revolucionari "...se realiza de un modo más o menos dilatado en el tiempo, no elimina tampoco por completo los elementos de la sociedad transformada.”¹⁰ Per tant, la vigència de les pervivències feudals i el fracàs d'una revolució democràtica que no aconseguí consumir-se durant el sexenni democràtic (1868-1874) no invaliden el procés revolucionari antifeudal que es verificà durant la dècada 1834-1843.

Al país Valencià, tot i que les pervivències feudals es mantindran durant una bona part del segle XIX, el balanç final serà diferent al cas castellà, ja que mitjantçant diverses concòrdies i després de mantindre llargs i costosos plets, que en la majoria de les ocasions les cases senyoriales no podien suportar, els emfiteutes, antics vassalls de senyors, en la majoria dels casos accediren a la propietat de la terra.¹¹ En conseqüència, l'intent de consolidar la gran explotació al País Valencià a través de la legislació abolicionista fracassà a la darrera del vuit-cents. El fet que en el senyoriu s'establiren unes relacions de producció basades en l'emfiteusi,¹² sistema de tinença de la terra en què l'emfiteuta podia transmetre la terra generació rera generació sempre i quan satisfera la renda feudal al senyor, va determinar que a principis del segle XIX, els emfiteutes es consideraren propietaris, tot i que legalment no ho eren. Per

5.- Sebastià Domingo, E. "Crisis de los factores mediatizantes de régimen feudal. Feudalismo y guerra campesina en la Valencia de 1835" a *La cuestión agraria en la España contemporánea*. (VI Coloquio de Pau). Madrid 1976, p. 399.

6.- Hernández Montalbán, F "La cuestión de los señoríos duante el trienio liberal." a *Estudios sobre la revolución burguesa en España*. Madrid 1979, p. 124.

7.- Brines Blasco, J. "La fi del feudalisme i la revolució burgesa al País Valencià." a *Anàlisi local i història comarcal. La Ribera del Xúquer* (s.s. XIV-XX). València 1990, p.p. 233-249. També Ardit Lucas, M. *Revolución liberal y revuelta campesina*. Barcelona 1977, p.p. 42-50.

8.- Alvarez Junco, J. "A vueltas con la revolución burguesa" a *Zona Abierta* n° 36-37, p.p. 36-37.

9.- Ruiz Torres, P. "Del antiguo al nuevo régimen: carácter de la transformación." a *Antiguo Régimen y Liberalismo. 1 Visiones Generales*. Madrid 1994, p. 179.

10.- Tomás y Valiente, F. *Manual de historia del Derecho español*. Madrid 1979, p. 404. La cita la reproduceix Ruiz, P. a "Del antiguo al...", p. 185.

11.- Brines y Blasco, J. "La fi del feudalisme...", p.p. 234-249.

12.- Sebastià Domingo, E. i Piqueras Arenas, J.A. *Pervivencias feudales y revolución democrática*. Valencia 1987, p.p. 174-178.

Vista general de
Pedreguer.
Foto de Rosa Fornés.

tant, en assabentar-se del contingut dels decrets abolicionistes es negaren a continuar satisfent les prestacions feudals i iniciaren, com ja hem assenyalat abans, llargs i costosos plets que els tribunals fallaven generalment a favor dels senyors. Però com que els pobles ignoraven les sentències la noblesa va optar per la via de la concòrdia amb els emfiteutes. No obstant això, les pervivències es mantindran en altres àmbits de la vida ciutadana fins el segle XX. L'impost dels consums en seria l'exemple més paradigmàtic.¹³

Aquest serà el context general en què situem el plet que enfrontarà durant trenta anys els emfiteutes de Pedreguer amb els comtes de Cervelló i en què estava en joc la propietat de la terra.¹⁴ Però, tot i que els veïns de Pedreguer havien arribat a un compromís amb els titulars del senyoriu en 1862, mitjantçant el pagament de 210.000 reials, la persistència del fiscal del jutjat de primera instància de Dénia, a no considerar vàlids els documents de propietat presentats pels Osorio y de la Cueva, va retardar fins el 1.867 la validesa del pacte que s'havia subscrit.¹⁵

I

A l'època en que es desenvolupa el plet, Pedreguer era una comunitat camperola en la qual es conreava, fonamentalment, la vinya, el blat, l'olivera, l'ametler i la morera. El casc urbà; el configurava un conjunt de 660 cases en les quals vivien els 2.635 habitants del lloc i ja en aquests anys, el dolent estat de conservació del palau senyorial era una mostra de la decadència d'una formació social en crisi: el feudalisme.¹⁶

Els orígens del plet es remunten a l'any 1.837 quan la casa de Cervelló, acollint-se al decret de 26 d'agost d'aquest any, intentarà acreditar la propietat sobre el lloc de Pedreguer. Malgrat tot, el fiscal del jutjat de Dénia rebutjarà

13.- Sebastià Domingo, E. i Piqueras Arenas, J.A. "Pervivències...", p.p. 71-80.

14.- (A)rxiu (R)egne de (V)alència. Reial Audiència. Escribania de Cambra. Any 1838, Exp. 24. Una aproximació al tema en: Martí Vives, A.: *Estudi d'un plet de senyoriu: Pedreguer 1837-1867*. Llibre de Festes de Pedreguer, 1986.

15.- Ibidem.

16.- Madoz, P. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de Alicante, Castellón y Valencia*. Valencia 1987. Tomo II, p. 100. La primera edició es de 1845.

PATRIMONI SEGRESTAT

IMMOBLES	TERRES	EXTENSIÓ	UBICACIÓ
Casa Palau Forn Forn Forn	Hort Inculta	1 fanecada 6'5 jornals	Plaça Església Carrer sant Cristòfol Carrer santa Marta Carrer Verge Desamparats Contigu a la Casa Palau El Pinar

Font: A.R.V. Reial
Audiència Escrivania
de Cambra. Any 1838,
Exp. 24, fol. 11.

la pretensió del comte en considerar que la documentació havia estat presentada fora dels terminis establerts per la llei i, sobretot, perquè entre els documents aportats no s'hi trobaven els títols de propietat. Aquets fets induïren l'esmentat fiscal a promoure la demanda d'incorporació a la nació del senyoriu, segrestant, a més a més, cautelarment una bona part del patrimoni que posseïa el comte, al poble de Pedreguer.

No obstant això, durant el procés judicial instruït per tal de promoure la incorporació a la nació, contencions que, de resultar favorable al poble de Pedreguer, hauria facilitat l'accés a la propietat dels veïns sense indemnitzar el feudal, els Cervelló aportaren una còpia del document de compra del senyoriu. En considerar el seu contingut, els advocats del comte establiren l'origen de la propietat en 1348, quan Pere IV el Cerimoniós després de confiscar el patrimoni de Joan Roderic Roís de Corella - condemnat a mort per la seua significació antimonàrquica durant la Guerra de la Unió- vengué al seu conseller i sotsalmirall Mateu Mercer, pel preu de 160.000 sous, el castell de Locayba, el lloc de Pedreguer i les alqueries ubicades al terme de Dénia de Ràfol de Monterrey, Canyelles, Benisau i Aguilar. Malgrat tot, en no admetre el fiscal la còpia sense compulsar el document de propietat i el fet de considerar no ajustar-se a dret la presentació dels títols en el procés obert per a dur endavant la incorporació, perllongaren durant molts anys la resolució del plet, sobretot, perquè els recursos es succeïren davant l'Audiència de València en discrepar el fiscal de les sentències dictades pel jutjat de primera instància de Dénia.¹⁷

Tanmateix, els lletrats del noble amb la finalitat de ratificar els fonaments dels títols presentats, invocaren la cerimònia de presa de possessió del senyoriu que el 1816 va protagonitzar l'apoderat de D. Felipe María Osorio y de la Cueva, comte de Cervelló. Cerimònia que era més pròpia de l'època medieval que no d'un segle que molt prompte veuria el naixement del ferrocarril. A títol il·lustratiu reproduïm un frangment de la crònica redactada pel notari del lloc, testimoni excepcional de l'esdeveniment " En dicho lugar y día (26 de març de 1816) el espresado D. Pedro Gómez... asistido de su merced el señor Alcalde, de los señores del Ayuntamiento y la mía se constituyó al Horno nuevo de este poblado, propio de Su Excelencia... en el que Su Merced se introdujo dentro, se paseó por él, hizo salir algunas gentes y abrió y cerró sus puertas. Lo cual hizo en señal de la actual y corporal posesión que de dicho horno tomaba, que ejecutó quieta y pacíficamente sin contradicción de persona

17.- A.R.V. Reial
Audiència. Escrivania de
Cambra. Any 1838, Exp.
24 fols. 68-69 a.r.

alguna... Asistido de Su Merced, demás de Ayuntamiento con otro sujetos de comitiva se constituyó a las afueras de este expresado lugar... Tomando de sus campos varios puñados de tierra que esparció por el aire y arrancando algunas yerbas y haciendo otros actos en señal de la posesión que tomaba del término, herbaje, censos y demás derechos que en el correspondían a dicho su principal..."¹⁸

Ara bé, el cerimonial en qüestió evidenciava la decadència de la societat feudal tot i que, aparentment, semblara el contrari. L'absència de qualsevol referència, durant el ritual, al domini que sobre els vassalls podia exercir el feudal significava que mancava dels poders jurisdiccionals, element fonamental per tal de consolidar el senyor la coerció extraeconòmica i sense la qual la percepció de la renda feudal perillava. I això era així, disquisicions teòriques a banda, perquè després de 1814 Ferran VII reintegrà tots els privilegis a la noblesa excepte la jurisdicció que se la reservà la corona.¹⁹

De les dificultats que la nova situació comportaria a D. Felipe María Osorio y de la Cueva a l'hora de percebre els drets feudals, se n'adonà quan els seus vassalls de Pedreguer es negaren a continuar en el pagament dels drets feudals, sobretot, des del moment en què el fiscal del jutjat de Dénia qüestionà la legalitat del seu domini. Si més no, seran els seus hereus els més perjudicats ja que en morir el comte el 1859 seguiran el plet la seua filla D.ª Maria del Pilar Osorio y Gutiérrez i el seu gendre, el duc de Fernán Nuñez, D. Manuel Falcó de Adda²⁰, els quals temerosos de les possibles repercussions econòmiques que eixa situació podria provocar, s'apressaren a pactar una indemnització amb els veïns de Pedreguer i a renunciar així als drets que posseïen sobre el poble de Pedreguer el 1862.

II

Tot i que la demanda d'incorporació promoguda pel fiscal en 1837 havia rebut el suport del poble de Pedreguer, l'ajuntament d'aquest lloc inicià altres accions de caràcter judicial per tal d'alliberar-se del domini dels feudals, per la qual cosa recorreren al plet de tanteig. En aquest sentit, els advocats que defensaven la causa de Pedreguer consideraven que les diverses vendes de què havia estat objecte el patrimoni reial, sempre s'atorgaven amb el compromís del retracte, malgrat el fet d'haver-se pactat en el document el dret a gaudir d'eixos béns perpètuament. Amb la finalitat de fonamentar esta tesi els lletrats de Pedreguer s'acolliren a la jurisprudència establida pels fiscals del Consell de Castella en dictamen del 12 de juny de 1775. En aquest text es feia referència a la pragmàtica promulgada per Alfons el Magnànim el 8 de maig de 1447, on es reconeixia el dret de retracte per a tots els territoris alienats del patrimoni reial mitjançant escriptura de venda.

Per aquest motiu l'ajuntament de Pedreguer demanava d'immediat la incorporació a la nació, quan tan sols podia incorporar-se a la corona mitjançant el procés de tanteig, això sí, reintegrant prèviament els 160.000 sous què s'havia venut el senyoriu als avanpassats del comte. Però també s'advertia que cas de desestimar-se la demanda, els veïns no estaven obligats a satisfer les

18.— Ibidem, fols. 109-118 a.r.

19.— Sebastià Domingo, E. i Piquerías Arenas, J.A. "Pervivencias...", p.p. 70-77.

20.— A.R.V. Reial Audiència. Escribania de Cambra. Any 1838, Exp. 24, fols 329-331.

prestacions senyorialials fins que el noble no acreditara legítimament els títols de propietat. A més a més, els veïns de Pedreguer consideraven il·legal la venda del lloc en 1348 en estar prohibit alienar qualsevol territori del patrimoni reial sense l'expressa autorització de les corts de l'època. Així s'havia establert al privilegi atorgat per Perè III d'Aragó en 1336 i 1340. Tot i això, aquest darrer plantejament es caracteritzava per la manca de fonament jurídic com posteriorment es podrà demostrar i fou fàcilment rebutjat pels advocats dels Cervelló.²¹

Però reprenent de bell nou la qüestió del procés de tanteig, cal assenyalar que aquets tipus de plets es generalitzaren, sobretot, durant el segle XVIII²² en considerar-se que als territoris de reialenc la fiscalitat feudal no hi era tan intensa com en el senyoriu laic, oblidant de vegades que el monarca es comportava als territoris sota la seua jurisdicció com un senyor feudal qualsevol. Tot i això, en dictar els tribunals la primera sentència i ser conscients els veïns de Pedreguer de la incompatibilitat legal que suposava dur endavant una demanda d'incorporació a la nació i un plet de tanteig, renunciaren a continuar-lo i decidiren donar suport el que havia instruït el fiscal.

III

Malgrat tot, Felipe Maria Osorio y de la Cueva insistia a haver estat estrictament escrupolós amb allò exigít pel decret de 26 d'agost de 1837, i considerava per tant que la demanda del fiscal mancava de fonament jurídic. Però, en assumir el plet el duc de Fernán Nuñez, aquest introduí alguns canvis i matisacions en el discurs que fins eix moment havia defensat el comte de Cervelló.²³

D. Manuel Falcó de Adda davant les evidències inqüestionables relatades pel fiscal, va admetre que els documents adreçats al jutjat de Dénia no eren els més escaients per tal de justificar la propietat del senyoriu, i va reconèixer, a més a més, que havien estat presentats fora del termini de dos mesos que establia la llei. Si més no el duc considerava que els dos episodis en qüestió no podien configurar per sí mateix el fonament jurídic per a rebutjar els drets que tenia la casa de Cervelló sobre el lloc de Pedreguer. Segons el duc, calia explicar abans el perquè s'havia arribat a eixa situació. En aquest sentit D. Manuel Falcó manifestà la dificultat d'aportar els títols originals perquè l'any 1812, en produir-se un incendi a la casa pairal que el comte tenia a València, es cremà l'arxiu i per tant desaparegueren els documents que acreditaven el domini sobre el senyoriu. Aquest nou argument introduït pel duc, a diferència dels que havia defensat fins la seua mort el comte, gaudia d'una consistència irrefutable, sobretot, perquè l'article vuité del decret de 26 d'agost de 1837 reconeixia com a eximent de la presentació dels títols el fet, sempre que es pogués demostrar, d'haver patit la documentació un accident inevitable, com ara un incendi o un saqueig. Recordem al respecte què deia el legislador "Cuando los señores no puedan presentar los títulos originales porque hayan sido destruidos por incendio, saqueo u otro accidente inevitable, cumplirán con presentar copia íntegra legalizada, fehaciente de los mismos títulos, acreditando

21.- A.R.V. Reial Audiència. Escrivania de Cambra. Any 1838, Exp. 24, fols 159-166.

22.- Bernal, A.M. *La lucha por la tierra en la crisis del Antiguo Régimen*. Madrid 1979, p.p. 28-29.

23.- A.R.V. Reial Audiència. Escrivania de Cambra. Any 1838, Exp. 24, fols 368-395 a.r.

Carrera de galls a la
plaça Major.
Arxiu fotogràfic d'Albert
S. García.

do la destrucción de éstos con otros documentos informaciones de testigos hechas en la época coetánea y próxima a los sucesos que causaron dicha destrucción..."²⁴ D. Manuel Falcó recordava que a posteriori s'havia presentat una còpia del document de venda, subscrit per Pere IV a favor del seu vassall Mateu Mercer, avalada per la signatura de l'arxiver general de l'arxiu de la Corona d'Aragó. Per tant el feudal considerava que si en un principi podien existir dubtes sobre els drets de propietat que invocava la casa de Cervelló, aquets havien estat aclarits en complimentar-se legalment els condicionants exigits per l'article vuité.

IV

Malgrat tot el recurs a la jurisprudència, a què reiteradament s'acollien els de Pedreguer per tal d'invocar el dret al retracte, el comte de Cervelló i posteriorment el seu gendre el duc de Fernán Nuñez insistien en el fet de rebutjar-la ja que, a l'escriptura de venda no s'esmentava cap compromís en aqueix sentit. En canvi si es ressenyava el dret de Mateu Mercer i els seus successors a gaudir perpètuament dels béns que havia comprat. Però, tot i que la raó assistia els veïns de Pedreguer, ja que no s'havia demostrat el fet de l'accident inevitable i gaudien també del dret al retracte, en una de les primeres sentències dictades tant pel jutjat de Dénia com per l'Audiència de València la demanda de tanteig o retracte es desestimà, per la qual cosa la casa de Cervelló deixarà de banda la qüestió.

Pel que fa als privilegis promulgats per Pere IV d'Aragó durant el segle XIV i en què es fonamentava la consideració de la venda il·legal del poble de Pedreguer, la casa de Cervelló refutava l'esmentada argumentació evidenciant la parcial i intencionada interpretació del text dels privilegis. Segons els

24.— García Ormaechea, R. "Supervivencias feudales en España" a *Revista de legislación y jurisprudencia*. Madrid 1932, p.p. 107-108.

advocats dels feudals els documents objecte de la divergència es referien a tot un seguit de viles, castells i llocs que no es podien alienar del Reial Patrimoni, però eix no era el cas de Pedreguer ja que el lloc no apareixia entre els beneficiats pel privilegi al.ludit. Ben cert és que la relació finalitzava amb una generalització bastant ambigua "...y los lugares situados más alla de Xixona.". Ara bé, la situació geogràfica de Pedreguer és evident, tot i que el fiscal en els recursos que adreçarà a l'Audiència volgués incloure el cas de Pedreguer a la darrera generalització establida als privilegis.

V

En 1862 el duc de Fernán Nuñez i la seua esposa D.ª Pilar Osorio y Gutiérrez, comtesa de Cervelló, renunciaven als seus drets sobre el senyoriu de Pedreguer en pactar amb els veïns del poble una indemnització de 210.000 reials. Però la persistència del fiscal per tal d'esgotar les possibilitats que oferia la demanda d'incorporació ajornaren durant uns anys la definitiva resolució del contenciós. Tot i que incorporar a la nació un senyoriu suposava la dissolució del feudalisme sense cap tipus d'indemnització, tanmateix, els de Pedreguer optaren per la via de la concòrdia en perllongar-se excessivament el dictamen del tribunal, la qual cosa els feia desconfiar d'obtenir una sentència favorable. Els precedents d'altres plets que havien obtingut una sentència desfavorable expliquen l'actitud adoptada i el recurs al pacte amb el feudal.

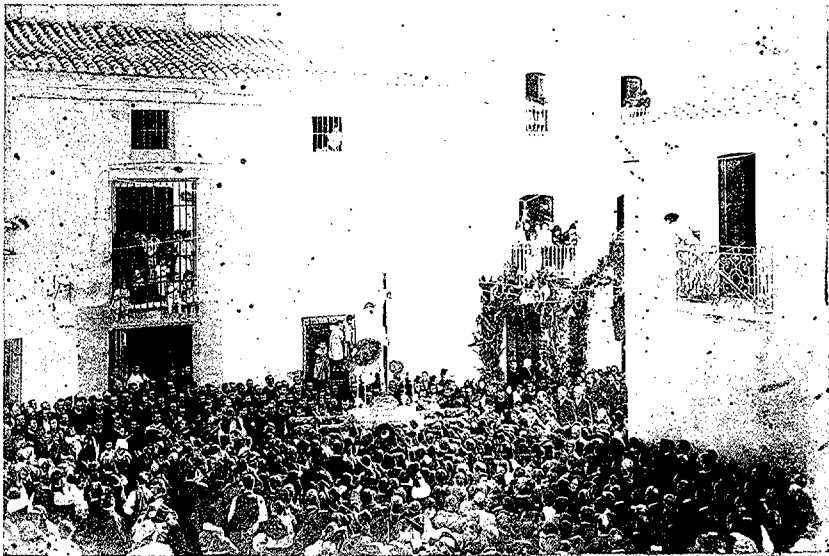
En aquest context, els temors dels veïns del lloc es confirmaren quan en juny de 1866 el jutjat de primera instància de Dénia desestimava la demanda d'incorporació a la nació de Pedreguer i confirmava els drets de la casa de Cervelló. No obstant això, el fiscal s'acollí a la possibilitat del recurs davant l'Audiència de València, insistint que els títols de propietat havien estat presentats després del termini establert per la llei i en conseqüència no s'ajustava a dret aportar-los com a prova durant el procés obert per incorporar el lloc a la nació. Però, l'Audiència discrepava d'aquest plantejament i tant en setembre com en desembre de 1867 va considerar rebutjar "...la demanda de incorporación propuesta por el promotor fiscal de dicho partido al conde de Cervellón, sin perjuicio de lo convenido por éste con los representantes del pueblo de Pedreguer en veinte y cuatro de enero de mil ochocientos sesenta y dos...".²⁵

Per tant a les vespres de la revolució democràtica que es pretenia consolidar a l'estat espanyol (1868-1874) i que mai aconseguí consumir-se, la vella i milenària societat feudal havia estat definitivament abatuda a Pedreguer. Això sí, la propietat de la terra passava a mans dels veïns mitjançant el pacte i la indemnització al feudal.

VI

En gener de 1862 se signava la concòrdia entre el duc i el poble de Pedreguer però aquest compromís s'ajornarà con ja hem assenyalat abans fins

25.- A.R.V. Reial Audiència. Escrivania de Cambra. Any 1832, Exp. 24, fols 159-166.

Processor. A la dreta la casa Abadía.
Arxiu fotogràfic d'Albert S. García.

la darrerria de 1867. Per tal de negociar amb els Cervelló i escripturar les condicions de la transacció, els veïns del poble de Pedreguer prèviament s'havien reunit en junta general i havien acordat per unanimitat otorgar poders a D. Antonio Carrió i D. Buenaventura Costa, advocats i a més hisendats del poble, i també a Jaime Barber i Rives i Francisco Vicente i Gilabert, als quals la documentació consultada es denomina propietaris. La nominació d'aquests com a representants del poble evidència que els emfiteutes no configuraven un grup social homogeni. La diferenciació entre uns i altres s'observa en la categoria professional i en l'origen social, distinció entre els que mereixien el Don i els que no, i sobretot diferent qualificació en funció de la propietat: hisendats i propietaris.

L'acord amb els antics senyors fou immediat. Establint-se les següents capitulacions²⁶ per tal de ratificar la concòrdia:

- 1.- Els emfiteutes de Pedreguer acceptaren indemnitzar amb 210.000 reials els Comtes de Cervelló. Quantitat que es faria efectiva a través de set anualitats de 30.000 reials, els quals es satisfarien en dues pagues semestrals de 15.000 reials.
- 2.- A canvi els comtes renunciaven perpètuament a la possessió sobre el lloc de Pedreguer i condonaven els drets dominicals que el poble adeutava.
- 3.- A més a més, els comtes cedien als emfiteutes les quantitats corresponents en concepte d'arrendament i administració de les finques que configuraven les propietats particulars dels comtes al poble.
- 4.- Els comtes també cedien al poble els béns que els tribunals havien segrestat en iniciar-se la demanda d'incorporació, valorats en 10.000

26.- Ibidem, s/f.

reials. Ara bé, els emfiteutes havien d'iniciar els tràmits per tal de revocar el segrest i destinar el capital obtingut de la venda a satisfer una part de la indemnització pactada. Però les propietats en qüestió estaven gravades amb dos censals que generaven unes pensions de 700 reials anuals, fet que advertia el duc en responsabilitzar del seu pagament els veïns de Pedreguer.

5.- Els emfiteutes s'en feien càrrec de les despeses ocasionades en legalitzar-se la transacció i registrar-la en el negociat d'hipoteques.

VII

A la resta del País Valencià un nombre bastant considerable de pobles aconseguiren també redimir-se de l'opressió feudal en pactar les corresponents indemnitzacions amb els antics senyors i excepcionalment en rebre sentències favorables dels tribunals. En aquest sentit, cal recalcar que l'actitud de pobles com ara Bèlgida²⁷ i Nàquera²⁸ serien dos exemples il·lustratius de la dinàmica històrica a què ens hem referit. Els veïns d'aquets llocs signaven i escripturaven, respectivament, en 1857 i 1902 les concòrdies definitives per tal d'accedir a la propietat de la terra. En canvi, Sueca aprofitarà les actituds dels legisladors progressistes del sexenni democràtic per a desvincular-se del feudal sense indemnitzar-lo.²⁹

Pel contrari a Castella les pervivències feudals es consolidaran, tot i que durant la segona república les corts espanyoles intentaran suprimir-les mitjançant l'aplicació de la reforma agrària. La derrota dels republicans en la guerra civil ho frustrarà. Per tant l'estructura de la propietat castellana quedaria condicionada per la presència del latifundi, característica que perdurarà fins a l'actualitat.

En conseqüència pensem que la via valenciana de transició al capitalisme presenta certes similituds amb la francesa però no hi és idèntica, ja que els emfiteutes valencians accediren a la propietat de la terra després de desfer-se'n de les pervivències mitjançant la indemnització als feudals. Si més no, els jacobins facilitaran l'accés a la propietat d'un gran nombre de camperols sense recórrer a la redempció de censos.

27.- Mahiques Alberola, D. "La renda senyorial en l'etapa de la transició al capitalisme: el marquès de Bèlgida." a *Estudis d'història contemporània del País Valencià*. n.º 6 (1987), p. 51.

28.- *Escritura de redenció de censos otorgada por el señor Marqués de Boil, a favor del pueblo de Nàquera, en 2 de marzo de 1908. Referència Gil Olcina, A.*

29.- Aguado, A. "Propiedad de la tierra y revolución burguesa en el País Valenciano: el pleito de incorporación del señorío de Sueca como vía de lucha antisenyorial." a *Estudis d'Història Contemporània del País Valencià*. n.º 5 (1985), p.p. 338-340.